

CONTENTS

p.1: Introduction and Blessing for Study

p. 2: The Page of Talmud

p. 3: Babylonian Talmud, Ketubot 62b-63a (the Hebrew Text)

p.5: Babylonian Talmud, Ketubot 62b-63a (Hebrew & English) with questions

p.12: Supplementary Material

p.16: A Guide to the Texts

p.17: Hadran

'Iron sharpens iron, so a person sharpens the wit of their friend.'

Proverbs 27:17

Introduction

Welcome to the final week of the Alyth Chavruta Project on this *sugya* from Tractate Ketubot. Congratulations on reaching the end of a whole section of the Talmud! This week the Gemara continues in the series of seven rabbinic legends, three of which were included in last week's text pack. The four stories included this week continue to illustrate what happens when Torah scholars abandon their families in order to pursue study.

The text itself can be found here in both Hebrew only and Hebrew with translation. For those with some knowledge of Hebrew, we encourage you to attempt your own translation, but there is absolutely no expectation that you engage with the Hebrew. As usual, there is also no requirement to get to the end of the pack – even more than usual, we have provided more than you can get through in an hour of study, and we encourage you to focus on understanding a small amount rather than becoming confused by a greater amount.

Further resources and advice on how to get the most out of chavruta can be found in our [FAQs](#). We look forward to seeing you on Thursday to share our learning with each other.

As this week brings us to the end of our period studying this *sugya*, you are invited to follow the custom of reciting *Hadran* (literally 'We will return') at the end of a period of study, which we have included at the end of this booklet (pages 17-19). If you would prefer not to read it on your own, you can wait until we all do so together on Thursday.

Blessing for Study

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְעִסּוֹק
בְּדַבְרֵי תוֹרָה.

Blessed are You, our Living God, Sovereign of the universe, whose commandments make us holy, and who commands us to devote ourselves to the study of Torah.

Baruch Atah Adonai, Eloheynu Melech ha-olam, asher kidshanu b'mitzvotav, v'tzivanu la-asok b'divrey Torah.

עין משפט
עין טעמה
עין צדקה
עין חיים
עין סוד

סב:

רוצה אשה בקב ורתיבות ב' תימה לרמתי לנתי שגלי עמי
לית להו רוחא וסמא ענדת הטלך לילכ רוחא עמי:
מותעה קבין ופרישות גרסר דמספרה אסתו עמי שלס מתן

אף על פי פרק חמישי תבות

אולסו. נמי קאמר דע"י נר דר משנת אחת לא. ואלא בלא
נר ששה חדשי קחמך כפסטי: איזו זומא. לענין מענית מי
יהא חמי שמינה מפלה לבעל: אמר

מטות הש"ס

1. חנה לו לא היה מיד המה
2. איך תוכלו לומר ב' עשיר
3. איך תוכלו לומר ב' עשיר
4. איך תוכלו לומר ב' עשיר
5. איך תוכלו לומר ב' עשיר
6. איך תוכלו לומר ב' עשיר
7. איך תוכלו לומר ב' עשיר
8. איך תוכלו לומר ב' עשיר
9. איך תוכלו לומר ב' עשיר
10. איך תוכלו לומר ב' עשיר

הרחוק מרבי"ב

11. איך תוכלו לומר ב' עשיר
12. איך תוכלו לומר ב' עשיר
13. איך תוכלו לומר ב' עשיר
14. איך תוכלו לומר ב' עשיר
15. איך תוכלו לומר ב' עשיר
16. איך תוכלו לומר ב' עשיר
17. איך תוכלו לומר ב' עשיר
18. איך תוכלו לומר ב' עשיר
19. איך תוכלו לומר ב' עשיר
20. איך תוכלו לומר ב' עשיר

הרחוק אור השלם

21. איך תוכלו לומר ב' עשיר
22. איך תוכלו לומר ב' עשיר
23. איך תוכלו לומר ב' עשיר
24. איך תוכלו לומר ב' עשיר
25. איך תוכלו לומר ב' עשיר
26. איך תוכלו לומר ב' עשיר
27. איך תוכלו לומר ב' עשיר
28. איך תוכלו לומר ב' עשיר
29. איך תוכלו לומר ב' עשיר
30. איך תוכלו לומר ב' עשיר

מדין הש"ס

31. איך תוכלו לומר ב' עשיר
32. איך תוכלו לומר ב' עשיר
33. איך תוכלו לומר ב' עשיר
34. איך תוכלו לומר ב' עשיר
35. איך תוכלו לומר ב' עשיר
36. איך תוכלו לומר ב' עשיר
37. איך תוכלו לומר ב' עשיר
38. איך תוכלו לומר ב' עשיר
39. איך תוכלו לומר ב' עשיר
40. איך תוכלו לומר ב' עשיר

הרחוק הב"ה

41. איך תוכלו לומר ב' עשיר
42. איך תוכלו לומר ב' עשיר
43. איך תוכלו לומר ב' עשיר
44. איך תוכלו לומר ב' עשיר
45. איך תוכלו לומר ב' עשיר
46. איך תוכלו לומר ב' עשיר
47. איך תוכלו לומר ב' עשיר
48. איך תוכלו לומר ב' עשיר
49. איך תוכלו לומר ב' עשיר
50. איך תוכלו לומר ב' עשיר

מוקף רש"י

51. איך תוכלו לומר ב' עשיר
52. איך תוכלו לומר ב' עשיר
53. איך תוכלו לומר ב' עשיר
54. איך תוכלו לומר ב' עשיר
55. איך תוכלו לומר ב' עשיר
56. איך תוכלו לומר ב' עשיר
57. איך תוכלו לומר ב' עשיר
58. איך תוכלו לומר ב' עשיר
59. איך תוכלו לומר ב' עשיר
60. איך תוכלו לומר ב' עשיר

1. חנה לו לא היה מיד המה
2. איך תוכלו לומר ב' עשיר
3. איך תוכלו לומר ב' עשיר
4. איך תוכלו לומר ב' עשיר
5. איך תוכלו לומר ב' עשיר
6. איך תוכלו לומר ב' עשיר
7. איך תוכלו לומר ב' עשיר
8. איך תוכלו לומר ב' עשיר
9. איך תוכלו לומר ב' עשיר
10. איך תוכלו לומר ב' עשיר

הרחוק הר"ד

11. איך תוכלו לומר ב' עשיר
12. איך תוכלו לומר ב' עשיר
13. איך תוכלו לומר ב' עשיר
14. איך תוכלו לומר ב' עשיר
15. איך תוכלו לומר ב' עשיר
16. איך תוכלו לומר ב' עשיר
17. איך תוכלו לומר ב' עשיר
18. איך תוכלו לומר ב' עשיר
19. איך תוכלו לומר ב' עשיר
20. איך תוכלו לומר ב' עשיר

הרחוק הב"ה

21. איך תוכלו לומר ב' עשיר
22. איך תוכלו לומר ב' עשיר
23. איך תוכלו לומר ב' עשיר
24. איך תוכלו לומר ב' עשיר
25. איך תוכלו לומר ב' עשיר
26. איך תוכלו לומר ב' עשיר
27. איך תוכלו לומר ב' עשיר
28. איך תוכלו לומר ב' עשיר
29. איך תוכלו לומר ב' עשיר
30. איך תוכלו לומר ב' עשיר

מוקף רש"י

31. איך תוכלו לומר ב' עשיר
32. איך תוכלו לומר ב' עשיר
33. איך תוכלו לומר ב' עשיר
34. איך תוכלו לומר ב' עשיר
35. איך תוכלו לומר ב' עשיר
36. איך תוכלו לומר ב' עשיר
37. איך תוכלו לומר ב' עשיר
38. איך תוכלו לומר ב' עשיר
39. איך תוכלו לומר ב' עשיר
40. איך תוכלו לומר ב' עשיר

הרחוק הר"ד

41. איך תוכלו לומר ב' עשיר
42. איך תוכלו לומר ב' עשיר
43. איך תוכלו לומר ב' עשיר
44. איך תוכלו לומר ב' עשיר
45. איך תוכלו לומר ב' עשיר
46. איך תוכלו לומר ב' עשיר
47. איך תוכלו לומר ב' עשיר
48. איך תוכלו לומר ב' עשיר
49. איך תוכלו לומר ב' עשיר
50. איך תוכלו לומר ב' עשיר

אמר רבא דרבי הושע רבתי כהן גדול עליון של בית דין בארץ ישראל כי כתיב ויהי לכם צדקה ושלום ושלום אמר רבא דרבי הושע רבתי כהן גדול עליון של בית דין בארץ ישראל כי כתיב ויהי לכם צדקה ושלום ושלום

The Hebrew Text

רבי חנניה בן חכינאי הוה קאזיל לבי רב בשילהי הלוליה דר"ש בן יוחאי, א"ל: איעכב לי עד דאתי בהדך, לא איעכבא ליה. אזל יתיב תרי סרי שני בבי רב. עד דאתי אישתנו שבילי דמתא ולא ידע למיזל לביתיה. אזל יתיב אגודא דנהרא, שמע לההיא רביתא דהוו קרו לה: בת חכינאי, בת חכינאי, מלי קולתך ותא ניזיל. אמר: ש"מ, האי רביתא דידיך, אזל בתרה. הוה יתיבא דביתהו קא נהלה קמחא, דל עינה חזיתיה, סוי לבה פרח רוחה. אמר לפניו: רבש"ע, ענייה זו זה שכרה? בעא רחמי עלה וחייה.

רבי חמא בר ביסא אזיל יתיב תרי סרי שני בבי מדרשא. כי אתא, אמר: לא איעביד כדעביד בן חכינאי, עייל יתיב במדרשא, שלח לביתיה. אתא ר' אושעיא בריה יתיב קמיה, הוה קא משאיל ליה שמעתא, חזא דקא מתחדדי שמעתיה, חלש דעתיה, אמר: אי הואי הכא הוה לי זרע כי האי. על לביתיה, על בריה, קם קמיה. הוא סבר, למשאליה שמעתתא קא בעי, אמרה ליה דביתהו: מי איכא אבא דקאים מקמי ברא? קרי עליה רמי בר חמא: (קהלת ד') החוט המשולש לא במהרה ינתק - זה ר' אושעיא בנו של רבי חמא בר ביסא.

ר"ע רעיא דבן כלבא שבוע הוה, חזיתיה ברתייה דהוה צניע ומעלי, אמרה ליה: אי מקדשנא לך אזלת לבי רב? אמר לה: אין. איקדשא ליה בצניעה ושדרתיה. שמע אבוה אפקה מביתיה, אדרה הנאה מנכסיה.

Alyth Chavruta Project

אזיל יתיב תרי סרי שנין בבי רב. כי אתא, אייתי בהדיה תרי סרי אלפי תלמידי. שמעיה לה הוא סבא דקאמר לה: עד כמה קא מדברת אלמנות חיים? אמרה ליה: אי לדידי ציית, יתיב תרי סרי שני אחריני. אמר: ברשות קא עבידנא, הדר אזיל ויתיב תרי סרי שני אחריני בבי רב. כי אתא, אייתי בהדיה עשרין וארבעה אלפי תלמידי. שמעה דביתהו הות קא נפקא לאפיה, אמרו לה שיבכתא: שאילי מאני לבוש ואיכסאי, אמרה להו: (משלי י"ב) יודע צדיק נפש בהמתו. כי מטיא לגביה, נפלה על אפה קא מנשקא ליה לכרעיה, הוו קא מדחפי לה שמעיה, אמר להו: שבקוה, שלי ושלכם שלה הוא. שמע אבוה דאתא גברא רבה למתא, אמר: איזיל לגביה, אפשר דמפר נדראי. אתא לגביה, א"ל: אדעתא דגברא רבה מי נדרת? א"ל: אפילו פרק אחד ואפי' הלכה אחת. אמר ליה: אנא הוא, נפל על אפיה ונשקיה על כרעיה, ויהיב ליה פלגא ממוניה. ברתיה דר"ע עבדא ליה לבן עזאי הכי. והיינו דאמרי אינשי: רחילא בתר רחילא אזלא, כעובדי אמה כך עובדי ברתא.

רב יוסף בריה דרבא שדריה אבוהי לבי רב לקמיה דרב יוסף, פסקו ליה שית שני. כי הוה תלת שני מטא מעלי יומא דכפורי, אמר: איזיל ואיחזינהו לאינשי ביתי. שמע אבוהי, שקל מנא ונפק לאפיה, אמר ליה: זונתך נזכרת? איכא דאמרי, אמר ליה: יונתך נזכרת? איטרוד, לא מר איפסיק ולא מר איפסיק.

The Hebrew Text with English Translation

רבי חנניה בן חכנאי הוה קאזיל לבי רב בשילהי הלוליה דר"ש בן יוחאי,

א"ל: איעכב לי עד דאתי בהדך, לא איעכבא ליה.

אזל יתיב תרי סרי שני בכי רב. עד דאתי אישתנו שבילי דמתא ולא ידע למיזל לביתה. אזל יתיב אגודא דנהרא, שמע לההיא רביתא דהוו קרו לה: בת חכנאי, בת חכנאי, מלי קולתך ותא ניזיל.

אמר: ש"מ, האי רביתא דידן, אזל בתרה.

הוה יתיבא דביתהו קא נהלה קמחא, דל עינא חזיתיה, סוי לבה פרח רוחה. אמר לפניו: רבש"ע, ענייה זו זה שכרה? בעא רחמי עלה וחייה.

Rabbi Chananyah ben Chachinai¹ was leaving for the house of study at the end of the [wedding] celebration of Rabbi Shimon ben Yochai.²

He [Rabbi Shimon] said to him, 'Wait for me, until I can come with you.' He did not wait for him.

He went and sat in the house of study for twelve years. By the time he came [back], the streets of the town had changed, and he did not know how to get to his house. He went and sat on the bank of the river, [and] he heard [people call out] to a certain girl, 'Daughter of Chachinai, daughter of Chachinai – fill your jug and come so we can go!'

He said [to himself], 'This girl is clearly ours.' He followed her home.

¹ Rabbi Chananyah ben Chachinai lived in Yavneh and Bnei Brak in the Land of Israel in the second century CE. He was one of the later students of Rabbi Akiva, and according to some sources, was one of the ten martyrs that we name at Yom Kippur.

² Rabbi Shimon ben Yochai was a contemporary of Rabbi Chananyah ben Chachinai (above). Also one of the later students of Rabbi Akiva, he and his son are said to have hidden in a cave for twelve years to escape Roman persecution.

Alyth Chavruta Project

His wife was sitting and sifting flour. She raised her eyes and saw him. Her heart realised [that it was her husband], and her spirit departed. He said before [God], 'Sovereign of the Universe, is this the reward of this poor soul?' He asked for mercy on her, and she was restored to life.

רבי חמא בר ביסא אזיל יתיב תרי סרי שני בבי מדרשא. כי אתא, אמר:
לא איעביד כדעביד בן חכינאי, עייל יתיב במדרשא, שלח לביתיה.

אתא ר' אושעיא בריה יתיב קמיה, הוה קא משאיל ליה שמעתא, חזא
דקא מתחדדי שמעתיה, חלש דעתיה, אמר: אי הואי הכא הוה לי זרע כי
האי.

על לביתיה, על בריה, קם קמיה. הוא סבר, למשאליה שמעתתא קא בעי,
אמרה ליה דביתהו: מי איכא אבא דקאים מקמי ברא?

קרי עליה רמי בר חמא: החוט המשולש לא במהרה ינתק - זה ר' אושעיא
בנו של רבי חמא בר ביסא.

Rabbi Chama bar Bisa³ wet and sat for twelve years in the house of study. When he came [back], he said, 'I will not do as ben Chachinai did.' He went and sat in the house of study [and] sent for his son.

His son, Rabbi Oshaya,⁴ came and sat before him. He asked him [about] a legal tradition. He [Rabbi Chama bar Bisa] saw that his studies were ready at hand. He became disheartened.⁵ He said [to himself], 'If I had been here, I would have had offspring like this.'

³ We do not know much about Rabbi Chama bar Bisa, except that he was a rabbi in the Land of Israel in the generation after the completion of the Mishnah in the early third century CE.

⁴ Rabbi Oshaya was the son of Rabbi Chama bar Bisa (above) and lived in the Land of Israel in the early third century CE, living first in Sepphoris and later in Ceasarea, where he became the head of the rabbinic academy.

⁵ The Aramaic *chalash da'teh* literally means 'his mind became weak'.

He went home, and his son went with him. He [Rabbi Chama bar Bisa] stood up before him. His wife said to him, 'Who is the father who stands up before his son!?'

Rami bar Chama⁶ applied to him: 'The threefold chord is not easily cut' (Kohelet 4:12). This refers to Rabbi Oshaya, the son of Rabbi Chama bar Bisa.

Questions

1. Why does rabbi Chama bar Bisa want to avoid doing what Rabbi Chananyah ben Chachinai did? How does he try to do so?
2. What are the messages of these two stories?
3. What do think is the purpose of Rami bar Chama's intervention at the end of this section?

⁶ Rami bar Chama was a rabbi in Babylonia in the early fourth century CE.

Alyth Chavruta Project

ר"ע רעיא דבן כלבא שבוע הוה, חזיתיה ברתייה דהוה צניע ומעלי,
אמרה ליה: אי מקדשנא לך אזלת לבי רב?

אמר לה: אין.

איקדשא ליה בצינעה ושדרתייה. שמע אבוה אפקה מביתיה, אדרה הנאה
מנכסיה.

אזיל יתיב תרי סרי שנין בבי רב. כי אתא, אייתי בהדיה תרי סרי אלפי
תלמידי.

שמעיה לההוא סבא דקאמר לה: עד כמה קא מדברת אלמנות חיים?

אמרה ליה: אי לדידי ציית, יתיב תרי סרי שני אחריני.

אמר: ברשות קא עבידנא, הדר אזיל ויתיב תרי סרי שני אחריני בבי רב.
כי אתא, אייתי בהדיה עשרין וארבעה אלפי תלמידי.

שמעה דביתהו הות קא נפקא לאפיה, אמרו לה שיבכתא: שאילי מאני
לבוש ואיכסאי,

אמרה להו: יודע צדיק נפש בהמתו.

כי מטיא לגביה, נפלה על אפה קא מנשקא ליה לכרעיה, הוו קא מדחפי
לה שמעיה, אמר להו: שבקוה, שלי ושלכם שלה הוא.

שמע אבוה דאתא גברא רבה למתא, אמר: איזיל לגביה, אפשר דמפר
נדראי.

אתא לגביה, א"ל: אדעתא דגברא רבה מי נדרת?

א"ל: אפילו פרק אחד ואפי' הלכה אחת.

אמר ליה: אנא הוא,

נפל על אפיה ונשקיה על כרעיה, ויהיב ליה פלגא ממוניה.

ברתיה דר"ע עבדא ליה לבן עזאי הכי. והיינו דאמרי אינשי: רחילא בתר רחילא אזלא, כעובדי אמה כך עובדי ברתא.

Rabbi Akiva⁷ was a shepherd of Ben Kalba Savua.⁸ His [Ben Kalba Savua's] daughter, seeing how modest and noble he was, said to him, 'If I were betrothed to you, would you go to the house of study?'

He said to her, 'Yes.'

She was betrothed to him in secret and sent him away. [When] her father heard, he drove her from his house. He forbade her by a vow to have any benefit from his estate.

He [Rabbi Akiva] went and sat in the house of study for twelve years. When he came [back], he brought with him twelve thousand students.

[While in his home town] he heard an old man say to her, 'How long will you lead the life of a living widow?'

She said to him, 'If he would listen to me, he would sit [in study] another twelve years.'

He said [to himself], 'I have permission to do this.' He returned and sat for another twelve years in the house of study. When he came [back], he brought with him twenty-four thousand students.

His wife heard and went out to greet him. They⁹ said to her, 'Borrow some clothes and cover yourself.'

She said to them, 'A righteous man knows the life of his beast.'¹⁰

⁷ Rabbi Akiva was one of the preeminent sages of his generation in the Land of Israel in beginning of the second century CE. He was famously martyred by the Romans for continuing to teach in public despite the law against, and he was a supporter of the Bar Kochba revolt in 133/4 CE.

⁸ Ben Kalba Savua was one of the wealthiest men in Jerusalem in the late first century CE.

⁹ It seems that 'they' are her neighbours and/or friends.

¹⁰ A quotation from Proverbs 12:10.

Alyth Chavruta Project

When she approached him, she fell on her face and kissed his feet. His attendants pushed her away, [but] he said to them, 'Leave her alone. What is mine, and what is yours, is hers.'

Her father, hearing that a great man had come to town, said, 'I shall go to him, it is possible he will nullify my vow.'

He went to him, and he [Rabbi Akiva] said to him, 'Would you have made your vow if you had known that he was a great man?'

He said to him, 'Even [if he had only learned] one chapter or one *halachah*!'

He said to him, 'I am that man.'

He fell on his knees and kissed his feet and gave him half of his material wealth.

The daughter of rabbi Akiva did the same with Ben Azzai.¹¹ And this is the basis for the popular saying: 'A ewe follows a ewe; as does the mother, so does the daughter.'¹²

רב יוסף בריה דרבא שדריה אבוהי לבי רב לקמיה דרב יוסף, פסקו ליה
שית שני. כי הוה תלת שני מטא מעלי יומא דכפורי,

אמר: איזיל ואיחזינהו לאינשי ביתי.

שמע אבוהי, שקל מנא ונפק לאפיה, אמר ליה: זונתך נזכרת?

איכא דאמרי, אמר ליה: יונתך נזכרת?

איטרוד, לא מר איפסיק ולא מר איפסיק.

¹¹ (Shimon) Ben Azzai was a contemporary of Rabbi Akiva (above).

¹² The Hebrew/Aramaic for 'ewe' is *rachel*, which is also the name of Rabbi Akiva's wife (as attested elsewhere).

Rav Yosef¹³ the son of Rava¹⁴ was sent by his father to the house of study before Rav Yosef.¹⁵ They agreed to give him six years [to go and study]. Three years passed, and the eve of Yom Kippur approached.

He said, 'I shall go and see people of my household.'

His father heard. He took a utensil and went out to him. He said to him, 'You have been reminded of your harlot?'

Some say he said to him, 'You have been reminded of your dove?'

They quarrelled, [and] neither of them at the concluding meal [before the fast].

Questions

1. What are the messages of these two stories?
2. Read the supplementary text from Babylonian Talmud Kiddushin on page 12. Does this change our understanding of the story of Rabbi Akiva? Are the two texts consistent?
3. Have a look at the commentaries by Jeffrey Rubenstein (pages 13-14) and Amy Scheinerman (pages 14-15). Do you think the story of Rabbi Akiva is more fantasy or exception? Are there other ways of interpreting it?
4. What do you think is the significance of the two different endings that are offered to the story of Rav Yosef the son of Rava?

¹³ Little is known of this Rav Yosef, the son of Rava, except that he lived in Babylonia in the fourth century CE.

¹⁴ Rava (bar Yosef bar Chama) was one of the preeminent sages in the first half of the fourth century in Babylonia.

¹⁵ Rav Yosef (bar Chiyyah) was a rabbi in Babylonia in the late third and early fourth centuries CE. He is traditionally believed to have succeeded Rabbah as the head of the academy at Pumbedita, and was one of the teachers of Rava.

Babylonian Talmud, Kiddushin 29b

ת"ר: ללמוד תורה ולישא אשה - ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה, ואם
א"א לו בלא אשה - ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה.

אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה: נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה.

ר' יוחנן אמר: ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה?

ולא פליגי: הא לן, והא להו.

It was taught [in a *baraita*], '[Is it better] to study Torah or to marry? He should study Torah and then marry a wife. And if it is impossible for him to be without a wife, he should marry a wife and then study Torah.'

Rav Yehudah¹⁶ said in the name of Shmuel,¹⁷ 'The *halachah* is that one should take a wife and afterwards study Torah.'

Rabbi Yochanan¹⁸ said, 'A millstone around his neck, and he should study Torah!?'

But there is no difficulty. This ruling is for us, and that is for them.¹⁹

¹⁶ Rav Yehudah (bar Yechezkel) was a student of Rav, and was one of the most important teachers in Babylonia in the second half of the fourth century CE.

¹⁷ Shmuel was, along with Rav, one of the two eminent Babylonian sages of their generation in the third century CE.

¹⁸ Rabbi Yochanan was one of the pre-eminent sages of the Land of Israel in the third century CE, teaching first in Sepphoris and later in Tiberias.

¹⁹ Since this is the Babylonian Talmud, 'us' refers to Babylonian rabbis, while 'them' refers to those in the Land of Israel.

Jeffrey L. Rubenstein, *The Culture of the Babylonian Talmud*

This story [of Rabbi Akiva] portrays a fantasy wife. She encourages her husband to study, even at great personal sacrifice. She forgoes her right to limit her husband to a two- or three-year absence. She endures poverty and social ridicule. She even kisses his feet when he achieves greatness. Note the comparison to an animal in the verse she applies to herself, reinforced by the proverbial analogy to a ewe, and by R. Akiva's origin as a shepherd. Even without pressing the imagery, the paternalistic attitude and message that she serves her husband like a faithful beast seems clear. With such women the sages will gracefully share their merit by acknowledging, 'What is mine and what is yours is hers.' One wonders, however, whether many rabbinic wives would have been comforted by that recognition.

I consider the wife in this story a fantasy: she is 'ideal' in the sense of 'existing in fantasy but unattainable in reality', not in the sense of an 'ultimate object of endeavour'. I make this distinction because I think it unlikely that the storyteller intended to instruct his audience to find wives like that of R. Akiva or to instruct women to emulate her. That such wives exist is belied by both the artificial and exaggerated plot and the more realistic depictions of the five previous stories. Those wives are neither negative models nor foils for the wife of R. Akiva. Indeed, they are portrayed in a neutral or favourable manner. The women in stories 3-5²⁰ do not stand in the way of Torah study; all have apparently given permission for their husbands to study for twelve years, far beyond the two or three years that the Bavli allows. Nor do they cause their husband's suffering. In stories 3 and 4 the wives bear the suffering; in story 2 the wife is never mentioned and the sage's death is caused by the neglect of conjugal duty combined with his father-in-law's errant conclusion. Only in story 1 can the wife be seen as the cause. But she is at most a very indirect cause, as it is not the

²⁰ There are seven rabbinic legends in the *sugya* – four in this text pack and three in last week's text pack. The numbering that Rubenstein applies to these stories includes all seven stories.

Alyth Chavruta Project

absence of Rav Rachumi per se that causes disaster, but his failure to appear at the designated time. The proximate stories, then, depict the potentially unfortunate consequences of extended absences *even* when sages marry pious, tolerant, and supportive women.

It is crucial to note that the story of R. Akiva sidesteps, more than resolves, the tensions. The tensions arise when the obligations of marriage conflict with the sage's devotion to Torah study. R. Akiva and his wife, however, do not marry until after his return. At the root of the fantasy is a contrivance, a pseudomarrriage that really affords no solution for those sages actually married. The contrast between stories 1-5 and story 6 is not that of bad versus good wives, nor of types of wives to avoid versus types to marry, but of (relatively) realistic versus fantasy wives. The tension is so intractable precisely because it cannot be avoided simply by marrying the right kind of woman: it inheres in the situation of marriage itself.

Rabbi Amy Scheinerman, *The Talmud of Relationships*

While many have interpreted the account of R. Akiva and Rachel²¹ to affirm that an arrangement whereby husbands leave their wives for prolonged periods can work under the right circumstances, I would suggest a different message: Rachel and Akiva are the exception to the general rule that long absences from home *do not work* and are inappropriate. ... Rachel conceived and approved her husband's time away to study. Just as significantly, however, R. Akiva is *not* comparable to the other Rabbis. He is a second Moses. If Moses is the Giver of Torah, R. Akiva is the Giver of Oral Torah, the shaper of halachah and, to a large extent, midrash. For such a unique, rare, and singular mind, the Rabbis are telling us that sacrifice is warranted. And not merely for twelve years – for twice that long. But not

²¹ Rachel is attested as the name of Rabbi Akiva's wife, though it is not stated in the text we are studying.

for anyone else. R. Akiva is the exception that proves the rule that Torah scholars should not leave their wives for an extended period.

The Mishnah is a Jewish legal code from approximately 200 CE, containing legal rulings and disputes of the sages which are written down there for the first time. It is the first part of what is called the ‘Oral Law’, which for traditional Jews is just as authoritative as the Written Law (the Tanach). The Mishnah is divided into six ‘orders’, and each order is divided into tractates. Tractate Ketubot is included in the order of *Nashim* (Women), and deals with issues of marriage.

The **Babylonian Talmud** (also known simply as The Talmud or *Bavli*) is a commentary on the Mishnah from Babylonia, containing the discussions of rabbis from the period just after the Mishnah was finished (around 200 CE), until it was finally redacted in approximately 700 CE.

Jeffrey L. Rubenstein is Skirball Professor of Jewish Thought and Literature at New York University, and is the author of a number of books about the composition and editing of the Talmud. *The Culture of the Babylonian Talmud* was published in 2003.

Rabbi Amy Scheinerman is a teacher, writer and hospice chaplain, who looks for uniquely Jewish answers to universal questions. *The Talmud of Relationships* was published in two volumes in 2018.

HADRAN

We shall return to you, Tractate Ketubot, and you shall return to us.

Our thoughts are on you, Tractate Ketubot, and your thoughts are on us.

We will not forget you, Tractate Ketubot, and you will not forget us – neither in this world, nor in the world to come.

הִדְרִין עֲלֶיךָ מִסֵּכַת כְּתוּבוֹת וְהִדְרִין
עָלָינוּ.

דַּעְתּוֹן עֲלֶיךָ מִסֵּכַת כְּתוּבוֹת וְדַעְתּוֹן
עָלָינוּ.

לֹא נִתְנָשִׁי מִנֶּךָ מִסֵּכַת כְּתוּבוֹת וְלֹא
תִתְנָשִׁי מִן. לֹא בְעָלְמָא הַדִּין וְלֹא
בְעָלְמָא דְאַתִּי:

We shall not forget, nor fail to appreciate, the opportunity you have provided to engage with our tradition, with our ancestors, and with each other in our community. May the relationships we build through you be lasting and enriching. May our study of you be a source of strength for us as we endeavour to build meaningful and fruitful lives in the service of what is good. May our grappling with the aspects of you that we have found challenging be a wellspring for fresh thinking about ancient ideas. For you are part of a tree of life that continues to grow and renew.

Our Living God,
make the words of Your Torah
sweet in our mouths,
and in the mouths of Your people,
the family of Israel,
then we and our descendants,
and the descendants of Your people
the family of Israel,
shall all know Your name and study
Your Torah for its own sake.
Blessed are You God,
You teach Torah to your people Israel.

וְהִעֲרַבְנָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי
תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ.

וּבְפִי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל.

וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאֵינוּ.

וְצֹאצְאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל.

כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ.

וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׂמְחָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה.

הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

Kaddish deRabanan

יְתַגְדֵּל Let us magnify and
let us sanctify in this world
the great name of God
whose will created it.
May God's reign come in your lifetime,
and in your days,
and in the lifetime of the family of
Israel - quickly and speedily
may it come. Amen.

**May the greatness of God's being
be blessed from eternity to eternity.**

Let us bless and let us extol,
let us tell aloud and let us raise aloft,
let us set on high and let us honour, let
us exalt and
let us praise the Holy One,
whose name is blessed,
who is far beyond any blessing
or song, any honour
or any consolation
that can be spoken of in this world.
Amen.

For Israel and for the rabbis,
for their pupils,
and the pupils of their pupils,
who devote themselves
to the study of Torah,
in this place and every other place; let
there be for them and for you great
peace and favour,
love and mercy,
a life of fulfilment
and of plenty, and redemption

יְתַגְדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא (אָמֵן)
בְּעֻלְמָא דִּי־בְרָא כְרַעוּתָהּ: וְיִמְלִיךָ
מְלְכוּתָהּ

בְּחַיֵּינוּ וּבְיוֹמֵינוּ
וּבְחַיֵּי דִי־לְבַיְתָא יִשְׂרָאֵל בְּעֻגְלָא
וּבְזְמַן קָרִיב.
וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:
יְתְבָרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאֵר וְיִתְרוֹמֵם
וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל
שְׁמֵהּ דִּי־קֻדְשָׁא.

בְּרִיךְ הוּא.
לְעָלְא מִן־כָּל־בְּרַכְתָּא
וְשִׁירָתָא תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא דִּי־
אֲמִירָן בְּעֻלְמָא.
וְאָמְרוּ אָמֵן:

עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן
וְעַל תַּלְמֵי־דִיהוֹן
וְעַל כָּל־תַּלְמֵי־דִי תַלְמֵי־דִיהוֹן
וְעַל כָּל־מִן דִּי עָסְקִין בְּאַוּרֵיתָא דִּי
בְּאַתְרָא הָדָן
וְדִי בְּכָל־אַתְרָא וְאַתְרָא יְהֵא לְהוֹן
וּלְכוּן שְׁלָמָא רַבָּא חֲנָא וְחֻסְדָּא

from their father who is in heaven.

Amen.

May great peace from heaven
and the gift of life
be granted to us
and to all the family of Israel.

Amen.

May the Maker of peace
in the highest bring this peace
upon us and upon all Israel
and upon all the world.

Amen.

וְרַחֲמֵינָּן וְחַיֵּינָּן אֲרִיכֵינָּן וּמְזוֹנָּן
רוּיחָא וּפְרָקְנָא
מִן־קְדָם אָבוּהוֹן דִּי בְשָׁמַיָּא.
וְאִמְרוּ אָמֵן :

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שָׁמַיָּא
וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל.
וְאִמְרוּ אָמֵן :

עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרְמֵי
הוּא בְּרַחֲמֵי יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם
עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל
וְעַל־כָּל־הָעוֹלָם.
וְאִמְרוּ אָמֵן :

Yitgaddal v'yitkaddash sh'meih rabba (amen), b'alma di v'ra chiruteih, v'yamlich malchuteih, b'chayyeichon uv'yomeichon uv'chayyei di chol beit yisra'el, ba'agala u'vizman kariv, v'imru amen. Y'hei sh'meih rabba m'varach l'alam ul'almei almaya. Yitbarach v'yishtabbach v'yitpa'ar v'yitromam v'yitnassei, v'yit-haddar v'yit'alleh v'yit-hallal, sh'meih di kudsha, b'rich hu, l'eilla min kol birchata v'shirata, tushb'chata v'nechemata, di amiran b'alma, v'imru amen. Al yisra'el, v'al rabbanan, v'al talmideihon, v'al kol talmidei talmideihon, v'al kol man di askin b'orayta di b'atra hadein v'di b'chol atar v'atar, y'hei l'hon ul'chon, sh'lama rabba, chinna v'chisda, v'rachamin v'chayyin arichin, um'zona r'vicha ufarkana, min kodam avuhon di vishmaya, v'imru amen. Y'hei sh'lama rabba min sh'maya, v'chayyim tovim aleinu v'al kol yisra'el, v'imru amen. Oseh shalom bimromav, hu b'rachamav ya'aseh shalom aleinu v'al kol yisra'el, v'al kol ha-olam, v'imru amen.